

ChristenUnie

Actieplan Natuur en Landschap

Notitie Tweede Kamerfractie
november 2011

Inhoud

Actieplan Natuur en Landschap	4
1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding	
1.2 Perspectief	
1.3 Opbouw	
2. Bescherming	8
2.1 Waarden	
2.2 Natura 2000	
2.3 Ecologische Hoofdstructuur	
2.4 Nieuwe Natuurwet	
3. Gebruik	14
3.1 Landbouw	
3.1.1 Landbouw en Natuur	
3.1.2 Landbouw en Landschap	
3.2 Recreatie en toegang	
3.3 Financieringsbronnen	
3.3.1 Bedrijfsleven	
3.3.2 Ecosysteemdiensten	
3.3.3 Houtproductie	
4. Toekomst	22

Colofon
Esmé Wiegman-Van Meppelen Scheppink
Lid Tweede Kamerfractie ChristenUnie
e.wiegman@tweedekamer.nl

Rita Klapwijk-Poppe
Beleidsmedewerker Landbouw & Natuur
r.klapwijk@tweedekamer.nl

Adriaan Prins
Assistent-beleidsmedewerker Landbouw & Natuur (stagiair)
adriaan.prins@gmail.com

Foto's Anne Paul Roukema / Foto pag. 21 Arjo Kleinhuis

Actieplan Natuur en Landschap

1. Toekomstvisie

Decentralisatie biedt kansen. Dat betekent dat gebiedsplannen op regionaal niveau worden gemaakt. Natuur en landschap komen zo dichtbij de mensen. Daarin wordt de volle breedte van het landschap betrokken: de waarden van de landbouw, biodiversiteit, natuurschoon, enzovoort. De financiering kan daar door de instelling van regionale fondsen direct bij betrokken worden. De landelijke overheid blijft als overkoepelend orgaan betrokken bij de planvorming, met nadrukkelijk aandacht voor regio-overschrijdende plannen en internationale verplichtingen en voor het leveren van een financiële bijdrage.

2. Bescherming

Natura 2000 & Ecologische Hoofdstructuur

Door het langdurig uitblijven van duidelijkheid over Natura 2000, de herijkte EHS en de Programmatische Aanpak Stikstof zit Nederland meer 'op slot' dan door de aanwijzing van Natura 2000 gebieden zelf. Daar komt verandering in door:

- actieve ondersteuning door verantwoordelijke overheden bij vergunningaanvragen door particulieren en bedrijven.
- snelle uitwerking Programmatische Aanpak Stikstof, waarbij de ruimte wordt toebedeeld op grond van specifieke gebieds- en bedrijfsomstandigheden.
- stikstofdepositie ook bij andere bronnen aan te pakken, zoals de industrie en het verkeer.
- een deadline in te stellen voor het opstellen van de beheerplannen.
- in te zetten op robuuste natuur. Dat biedt veruit de grootste mogelijkheden voor ontwikkeling rondom natuurgebieden. Daarom zijn robuuste verbindingzones nodig. Niet het (Europese) minimum, maar het meest effectieve doen voor zo laag mogelijke kosten.
- alle reeds aangekochte ruilgronden in te zetten om het netwerk van de EHS af te maken. Dus niet 1/3 daarvan.
- in grote gebieden zoning toe te passen, zodat plaats wordt gemaakt voor een divers aanbod aan doeleinden (recreatie, ondernemerschap), zonder kwetsbare natuur beschadigen.
- voorlichting over het belang van goede natuur. Natura 2000 is geen last, maar krijgt het keurmerk Waardevolle Natuur mee.

Landbouw en Natuur&Landschap

Op het snijvlak van landbouw en natuur doen zich regelmatig spanningen voor. Het sociaal kapitaal dat is opgebouwd tussen boeren- en natuurorganisaties staat onder druk. Dat moet worden hersteld, door inzet voor:

- deugdelijke financiering voor diensten aan de natuur. Hiertoe worden regionale fondsen ingesteld om een zorgvuldig stelsel van betalingen vorm te geven. Deze worden gevuld door bedrijven uit de regio die afhankelijk zijn van de natuur, recreatiesector, overheden, agrariërs en andere betrokkenen.
- de landbouw nadrukkelijk te benaderen als drager van cultuurlandschappen. Het onderhoud daarvan kost geld, en behoud van het landschap is een publieke aangelegenheid en voor de betaling ervan kan aanspraak worden gemaakt op de regionale fondsen.
- de uitvoering van de Europese Landschapsconventie. Hierdoor wordt in samenspraak met betrokkenen bewust landschapsbeleid gemaakt, zonder dat alle elementen van het landschap (biodiversiteit,

-
- cultuurhistorie, geologie) als losse eenheden worden benaderd.
 - ruimte in het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (EU) voor agrarisch natuurbeheer en weidegang, in combinatie met bijvoorbeeld weidevogelbeheer (vergroening en plattelandsontwikkeling)
 - zonering aan te brengen in landbouwgebieden rond natuur: van extensieve landbouw naar intensieve landbouw verder weg. De regio's kunnen hier, ondersteund door de verantwoordelijke overheden, zelf op sturen.
 - toegankelijke mogelijkheden om landbouw, natuur, zorg, recreatie en ontspanning te combineren op het boerenbedrijf.

3. Gebruik

Recreatie & toegang

Recreatie is de ideale manier om mensen in aanraking te brengen met natuur. Kennis over de natuur wakkert betrokkenheid aan. Daarom:

- is er in de omgeving van steden voldoende natuur om te recreëren. Dat is een publieke basisbehoefte. worden mogelijkheden onderzocht en uitgebouwd om onderwijs te koppelen aan natuur.
- blijft toegang tot natuur gratis.
- wordt de toeristenbelasting een doelbelasting

Bedrijfsleven

In samenwerking met de overheid kan het bedrijfsleven ook een bijdrage leveren aan het beheer van natuur en landschap. Hoe groter de afhankelijkheid, hoe groter de bijdrage. Om dit te bereiken:

- worden de kosten & baten van natuur en landschap geïnventariseerd. Naast het regiofonds wordt gezocht naar passende, creatieve financieringsinstrumenten, zoals landschapsveilingen.
- worden in 'rode' projecten die ten koste gaan van groen direct 'groene' projecten betrokken. Bij ontwikkeling hoort een bijdrage aan het regiofonds.
- wordt in 'groene' projecten de gebruiksmogelijkheden voor bedrijven en particulieren voluit benut. Hierin is veel ruimte voor nieuwe initiatieven, bijvoorbeeld op het gebied van (verblijfs-)recreatie en wonen.

Houtproductie

Jaarlijks groeit er in Nederland veel meer hout dan er gekapt wordt. Dat kan economisch en tegelijk duurzaam beter worden benut. Om dat te realiseren:

- stelt de overheid een houtvisie op, waarin het beleid van de bosbouw en houtverwerking wordt herzien. Het Actieplan Hout 2000 wordt hierin betrokken.
- gaat de productie omhoog. Dat moet financieel lonend zijn.
- is op 1 januari 2016 al het hout dat in Nederland wordt gebruikt en geproduceerd gecertificeerd.
- zetten natuurbeheerders zich in voor voorlichting rond houtoogst en -verwerking om acceptatie en draagvlak te bevorderen.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Het Nederlandse natuurbeleid maakt ingrijpende veranderingen mee. Het kabinet Rutte laat er geen twijfel over bestaan: in het regeerakkoord tussen de VVD en het CDA wordt de stap naar gedecentraliseerd natuurbeheer definitief gemaakt. De provincies worden verantwoordelijk voor het natuurbeleid in Nederland. Een nieuwe natuurwet regelt de instrumentele, juridische aspecten van deze decentralisatie, in het onderhandelingsakkoord tussen het Rijk en de provincies worden de financiële verantwoordelijkheden vastgelegd.

Naast de vereenvoudiging van het regelpakket (de Natuurbeschermingswet, Flora- en Faunawet en Boswet worden teruggebracht tot één Natuurwet) worden de ambities bijgesteld: het natuurbeleid in Nederland wordt teruggebracht tot de gebieden die onder Europese beschermingsrichtlijnen vallen. Dat betekent: provinciale uitvoering van Europees beleid. Deze verandering gaat gepaard met grote bezuinigingen. Er bestaan grote zorgen over de vraag of het minimum aan beheer, met alleen het behoud van de huidige situatie, wel volgehouden kan worden. En dat terwijl de ambities al tot het Europese minimum worden teruggebracht.

1.2 Perspectief

Wij willen op grond van Bijbelse waarden vorm geven aan het natuurbeleid. Dat levert geen concrete voorstellen op met betrekking tot de natuur in Nederland, maar biedt wel een fundamenteel perspectief over de verhouding van de mens tot de natuur, vaak gevat in het begrip 'rentmeesterschap'. Concreet betekent dit dat de natuur een zelfstandige waarde heeft die niet afhangt van de betekenis die mensen er aan toekennen: natuur is schepping en de mens geen eigenaar. Daarom is het behoud van en inzet voor natuur belangrijk. Omdat de natuur geen stem heeft om voor zichzelf op te komen, wil de ChristenUnie dat doen. Zonder de belangen van alle betrokkenen uit het oog te verliezen, is het nodig om de natuur expliciet in het debat te brengen.

Er rust op de mens de taak en het recht om zorg te dragen voor de omgeving en gebruik te maken van de producten en diensten die de natuur ter beschikking stelt. Nederland heeft veel bruikbare gronden voor voedselproductie. Aangezien maar ongeveer 10% van het aardoppervlak geschikt is voor landbouw, een percentage dat door onder andere klimaatverandering nog afneemt, is dat ten tijde van een groeiende wereldbevolking een grote verantwoordelijkheid. In het natuurbeleid gaat het om een gezonde balans tussen deze twee elementen.

1.3 Opbouw

Deze twee elementen vormen de leidraad voor deze notitie:

1. De kwetsbaarheid van de natuur in Nederland vraagt om goede bescherming. Veel dier- en plantensoorten zijn afhankelijk van die bescherming, omdat de mens de natuur op veel plaatsen in de verdrinking heeft gebracht. Daarom is te midden van een dichtbevolkt en -bebouwd land een groene infrastructuur van groot belang: om de natuur zelf, en in het belang van de mens.
2. Tegelijk kunnen mensen op zorgvuldige manier gebruik maken van de natuur, door bijvoorbeeld recreatie en als bron voor voedsel en grondstoffen. Op die manier gaan ecologie en economie, zij het niet altijd hand in hand, goed samen.

Tenslotte kijken we naar de toekomst. Onze inzet is een gebiedsgerichte aanpak met een provinciale en nationale regie. De regio's krijgen zo de verantwoordelijkheid voor hun eigen gebieden, en er kunnen afwegingen gemaakt worden waarbij aan de belangen van alle betrokkenen aandacht kan worden besteed. Op die manier kan een goed evenwicht worden gezocht tussen bescherming en gebruik van natuur en landschap.

Esmé Wiegman - Van Meppelen Scheppink

2. Bescherming

2.1 Waarden

Al het leven op aarde heeft het recht om te bestaan. In het eerste Bijbelboek wordt de ordening van de aarde beschreven. De mens krijgt de verantwoordelijkheid om zorg te dragen voor de hele schepping. Die is zeer goed en waardevol. Mensen, dieren en planten zijn onderling afhankelijk van elkaar. Voor voedsel, maar ook voor de andere behoeften om te kunnen leven. Mensen zijn afhankelijk van en gebaat bij het voortbestaan van plant- en diersoorten. De Bijbelse opdracht om de aarde te beheren moet dan ook in het licht van die afhankelijkheid worden verstaan.

In het verkiezingsprogramma van de ChristenUnie wordt de waarde van natuur en landschap onderstreept. Een sterk natuurlijk netwerk, waar de interactie en afhankelijkheid ook concreet vorm kunnen krijgen door samenhangende ecosystemen, is een belangrijke peiler voor succesvol natuurbeheer en -beleid. Natura 2000 met daar omheen de EHS als schil/buffer voorziet in die noodzaak. De focus ligt op gebieden met de meest kwetsbare natuur en gebieden die een schakel vormen in het grotere natuurnetwerk. Daarmee kan biodiversiteit worden behouden, de bron van voedsel en grondstoffen. Daarnaast biedt het landschap ontwikkelmogelijkheden op het gebied van waterveiligheid en -kwaliteit en duurzame energieopwekking. Deze waarden zijn kwetsbaar, en verdienen onze inzet om beschermd en behouden te worden.

2.2 Natura 2000

Het belang van het behoud van biodiversiteit wordt internationaal onderkend, in diverse internationale verdragen en conventies. Binnen Europa wordt concreet vormgegeven aan natuurdoelstellingen door onder de vogel- en habitatrictlijn natuurgebieden aan te wijzen, in Nederland 166. Dit zijn dus gebieden die kwetsbaar zijn of soorten herbergen die beschermd moeten worden. Natura 2000 zorgt voor Europese bescherming van Nederlandse en internationaal belangrijke natuur, door in te zetten op instandhouding en verbetering van natuurgebieden. Het gaat om de topstukken van de Europese natuur, waar we ons dus met gepaste trots voor inzetten. Natura 2000 is in die zin een keurmerk "waardevolle natuur".

De beschermde status heeft wel consequenties voor de omgeving van de gebieden. Activiteiten die de bescherming in gevaar brengen moeten worden ingeperkt. Om dat effectief te doen, is het nodig vergunningen aan te vragen voor bedrijvigheid. Sommige activiteiten kunnen soms niet doorgaan als die de natuur in het naastgelegen gebied beschadigt. Als het bestaande gebruik moet worden ingeperkt, mag de rekening van aanpassing van de activiteiten niet alleen op het bordje van de gebruiker terecht komen. Bedrijven die innoveren of hun bedrijfstype omschakelen in het kader van een goede kwaliteit van Natura 2000 gebieden moeten daar waar nodig ondersteuning in kunnen krijgen. Zowel financieel als niet-financieel. Voor bedrijven die hun bedrijfsvoering aanpassen moeten de middelen voor vergroening uit het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) kunnen worden aangewend. Bedrijven die verplaatst moeten worden zijn gebaat bij snel handelen van de overheid, een goede prijs en actieve ondersteuning in hervestiging. Zo worden krachtige boerenbedrijven, zoals in de omgeving van het Wierdense Veld, niet de dupe van ontwikkelingen ten behoeve van Natura 2000.

De aanwijzing van een gebied betekent niet dat de regio 'op slot' gaat. De afwijzingen die er zijn hebben voor een deel betrekking op een onvolledige aanvraag. Met het juiste voorwerk is bijna alles mogelijk. Daarbij moeten ondernemers die dat nodig hebben ondersteund worden. Dat kan door vooroverleg met de overheid die de vergunning verleent. Uiteindelijk moet voor elk gebied een beheerplan duidelijkheid

geven, en het opstellen daarvan moet snel gebeuren. Daarbij kan de Checklist Beheerplannen Natura 2000 van het Regiebureau Natura 2000 een belangrijke rol spelen.

Ook de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) moet duidelijkheid bieden voor met name boeren in de omgeving van Natura 2000 gebieden. De PAS is erop gericht om ruimte voor natuur en ruimte voor economische ontwikkeling samen te laten gaan. Door het langdurig uitblijven van duidelijkheid hierover zit Nederland meer 'op slot' dan door de Natura 2000 gebieden zelf. In de PAS wordt vastgelegd hoeveel 'ruimte' er is voor de uitstoot van stikstof zonder dat er schade wordt toegebracht aan het natuurgebied. Per regio zal dat verschillen, en daarom is er maatwerk op gebiedsniveau vereist. Maar er zullen ook verschillen zijn tussen bedrijven van hetzelfde type. Daarom moet dat maatwerk zich ook richten op het bedrijfsniveau. Het toepassingsprogramma AERIUS is zo gezien te statisch en generiek. Boeren die aan kunnen en willen tonen dat de uitstoot van hun bedrijf lager is dan de AERIUS-waarden, krijgen op grond van die nieuwe waarden een grotere ruimte toebedeeld. Het terugdringen van de stikstofuitstoot en -depositie is niet alleen een verantwoordelijkheid van boeren. Er moeten ook afspraken worden gemaakt over de uitstoot van industrie en verkeer.

Ook het opstellen van beheerplannen voor Natura 2000 gebieden moet sneller gebeuren. Hoewel er geen harde termijn is voor de afronding hiervan, is het van belang dat deze plannen er komen. Er moet een deadline worden gesteld waarop in alle gebieden aan de slag wordt gegaan met het opstellen van de beheerplannen. Daarmee wordt het voor iedereen in de omgeving duidelijk hoe het er in de toekomst in en om het gebied uit komt te zien. De benodigde beheer- en/of herstelmaatregelen kunnen dan doelgericht en daarmee effectief worden uitgevoerd. Daarbij is de inzet op het minimaal verplichte niet altijd het meest effectief en kan het behalen van gebiedsdoelen een langzaam proces worden. Dat eist intensiever beheer en dat is kostbaar. Soms kan het juist helpen om eerst een stapje harder te lopen, zo nodig door gebiedsvergroting. Dat is dan een investering die zichzelf in de toekomst terugbetaalt. Daardoor worden de doelen eerder behaald, komt er eerder duidelijkheid voor burgers en bedrijven in de omgeving, wordt de kwetsbaarheid van het gebied verkleind en de mogelijkheden voor maatschappelijke activiteiten rondom het gebied vergroot. Het inzetten op het Europese minimum is daarom onverstandig. Veel van wat er buiten de directe verplichtingen om gebeurt, is wel nodig om de doelen (snel) te halen. De grootste ruimte voor andere maatschappelijke activiteiten is te winnen met het behalen van de Natura 2000 doelstellingen. Met andere woorden: geen inzet op het minimum, maar kiezen voor de grootste effectiviteit. Dat tegelijk wordt gezocht naar de laagst mogelijke kosten om de plannen uit te voeren is vanzelfsprekend.

Er is onderzoek nodig naar de mogelijkheden om zoneringsaanpak te brengen in grotere natuurgebieden. Hierdoor kan binnen een natuurgebied een verdeling worden aangebracht, op basis van kwetsbaarheid van de aanwezige natuur en doelen. Zo kan voorkomen worden dat strenge bescherming voor een klein stukje natuur binnen een groter gebied een veel grotere externe werking heeft dan voor de bescherming noodzakelijk is. Hierbij moet ook worden opgemerkt dat de bescherming van kwetsbare natuur versterkt kan worden door vergroting van de gebieden. De effectiviteit daarvan is groter dan wanneer er sprake is van kleine gebieden zonder bufferzone. De externe werking is in dat geval erg groot, en dat is nadelig voor in de buurt gevestigde (agrarische) ondernemers. Deze zoneringsaanpak heeft dus invloed op de uitwerking van de PAS, maar biedt ook mogelijkheden voor de recreatie en andere gebruiksvormen in het gebied.

Zo kunnen kwetsbare gebieden worden ontzien, en tegelijk blijft er voluit ruimte voor mensen om de natuur in te gaan. In diverse Europese landen is er al ervaring met het aanbrengen van een soortgelijk systeem.

Voorlichting over Natura 2000 is noodzakelijk, omdat "natuur" in combinatie met "Europa" voornamelijk aandacht krijgt als er moeilijkheden zijn rondom gebieden. De negatieve ervaringen krijgen onevenredig veel aandacht, en de informatievoorziening is minimaal. In enkele Europese landen worden bezoekers duidelijk geïnformeerd over de betekenis en het nut van Natura 2000. Op dat gebied is in Nederland nog een grote slag te maken.

2.3 Ecologische Hoofdstructuur

De EHS dient als een schil om de Natura 2000 gebieden. Een groot deel van de Natura 2000 gebieden vallen al binnen de EHS. Het maakt het natuurnetwerk compleet en markeert de overgang tussen goed beschermde natuurgebieden en de omgeving. Deze typering van de EHS is terug te zien in de gebieden die zijn aangewezen als EHS: bestaande natuurgebieden, natuurontwikkelingsgebieden, verbindingszones en landbouwgebieden met de mogelijkheid voor agrarisch natuurbeheer. Op dat laatste gaat hoofdstuk 3 nader in.

Binnen de EHS geldt een 'nee, tenzij'-regime. Ruimtelijke ingrepen zijn niet toegestaan, tenzij er een groot maatschappelijk belang mee is gemoeid en er geen alternatieven zijn. Hierop bestaan uitzonderingen, zoals projecten die in één ruimtelijke gebiedsvisie wordt gepresenteerd. Daarbij geldt wel dat de kwaliteit van de EHS minimaal gelijk moet blijven.

De EHS wordt herijkt en dat is goed. Nu we 20 jaar verder zijn na de introductie van de EHS, is het nuttig om eens terug te kijken. Echter, de indruk wordt nu gewekt dat deze herijking alleen wordt ingezet om de EHS te verkleinen. De manier waarop de EHS nu wordt verkleind is te makkelijk. Zo zijn er in het verleden ruilgronden aangekocht, om later in te zetten voor grondverwerving binnen de EHS. Die gronden worden nu niet beschikbaar gesteld aan de herijkte EHS, maar komen weer op de balans van het ministerie van financiën. De staatssecretaris wil nog 17.000 ha grond voor de EHS aankopen, en daarvoor 14.000 ha ruilgronden inzetten, terwijl hij ca. 40.000 ha ruilgronden tot zijn beschikking heeft. Die gronden vormen het uitgangspunt voor de realisatie van de EHS. De prioriteit moet worden gelegd bij het afmaken van de daadwerkelijke 'structuur': daarmee wordt op de meest effectieve wijze de grootste natuurwinst behaald.

Bij de maatregelen die worden genomen om de Kaderrichtlijn Water (KRW) uit te voeren, is uitgegaan van de realisatie van de volledige EHS. Verkleining betekent dus dat de doelen van de KRW moeilijker te behalen zijn. Het feit dat hierover geen afspraken zijn gemaakt in het decentralisatieakkoord is daarom zorgwekkend.

Tijdens de herijking moet de overheid zich wel een betrouwbare partner tonen. Dat is nu niet altijd het geval. Bijvoorbeeld in Noordwest Overijssel, waar in het kader van natuurontwikkeling direct de verkaveling en waterhuishouding ten behoeve van de landbouw zou worden verbeterd. Halverwege het project is de ondersteuning vanuit de landelijke overheid gestaakt. De natuurontwikkeling heeft voor een groot deel plaatsgevonden, maar de maatregelen voor de landbouw zijn niet voltooid. Op deze manier wordt frictie tussen landbouw- en natuurbelangen aangewakkerd, terwijl er juist een integraal plan lag. Deze onbetrouwbaarheid komt zowel landbouw als natuur niet ten goede.

In het regeerakkoord is aangekondigd dat robuuste verbindingen worden geschrapt. Oorspronkelijk zouden de 'eilanden' die de Nederlandse natuur vormen, met elkaar worden verbonden, om zo de interactie tussen dier- en plantensoorten te vergroten door migratie mogelijk te maken. Met het oog op klimaatverandering wint het belang van de mogelijkheid tot migratie van soorten aan terrein. Daarnaast kan het leiden tot een betere evenwichtssituatie. Het is duidelijk wat er gebeurt als dat evenwicht zoek is. Denk aan de overbegrazing en voedseltekorten in de Oostvaardersplassen en de overlast die wilde zwijnen veroorzaken op de Veluwe. De EHS is wetenschappelijk goed onderbouwd. Meerdere theorieën voorspellen het verlies van biodiversiteit als natuurgebieden te klein en te gefragmenteerd zijn. Zo is er onder andere onvoldoende ruimte voor een genetisch gezonde populatie van dieren met een omvangrijk territorium. De argumenten wegend, is het schrappen van de verbindingzones daarom ook onverantwoord.

Het is nodig om door te gaan met de ontwikkeling van het Oostvaarderswold, de verbindingzone tussen de Oostvaardersplassen en de Veluwe. Dit project staken zou kapitaalvernietiging zijn, omdat er al grote investeringen zijn gedaan. Daar komt bij dat de overheid haar toezeggingen na moet komen. Er zijn nu

andere partijen bereid gevonden om bij te dragen aan de voortgang van dit project, maar daarvoor is nog wel een bijdrage van de Rijksoverheid nodig. Deze publiek-private samenwerking biedt voor omliggende plaatsen mogelijkheden voor verdere ontwikkeling.

De aanleg van grote natuurprojecten is vaak kostbaar, en door de haalbaarheid wordt al snel een streep gezet als de betaalbaarheid problemen lijkt op te leveren. Dat is onnodig. Het initiatief ligt nu nog te eenzijdig bij overheden. Na de planvorming op zichzelf moet gezocht worden naar manieren om mensen en ondernemers die betrokken zijn bij het gebied, daarbij te blijven betrekken. Er is ruimte voor boeren in deze natuurprojecten, en de inzet is dat die ruimte wordt benut. Voor agrarische bedrijven kan dat in dit geval betekenen dat de functie enigszins verandert, naar bijvoorbeeld agrarisch natuurbeheer, of dat gronden worden geruimd. Ook de functie-uitbreiding van de bedrijven moet tot de mogelijkheden behoren, zodat boeren zich ook in kunnen zetten op het gebied van zorg en recreatie. Uitkopen is pas een optie als de boeren zelf geen mogelijkheden zien om in de nieuwe situatie het bedrijf voort te zetten.

Daarnaast kan er ruimte worden gemaakt voor de bouw van (luxe) huizen, waarvan de eigenaar een deel van het terreinbeheer op zich neemt. In het verleden is dat ook gebeurd, en een soortgelijke ontwikkeling hoeven we anno 2011 niet in de weg te staan. De geboden ruimte betaalt zich op die manier ook terug, en de natuur blijft zo dicht bij de mensen uit de omgeving. Een regio als het zuiden van Flevoland biedt hier door de gunstige ligging ten opzichte van de Randstad een mooie mogelijkheid toe. Met andere woorden, tegelijk met de vorming van grote verbindingzones moet in de omgeving de ondernemersgeest worden geprikkeld door uit te gaan van wat er mag en kan. Zo ontstaan er voortrekkers die regionale ontwikkeling rondom en dankzij natuur kunnen stimuleren.

2.4 Nieuwe Natuurwet

De nieuwe wet Natuur is in de maak. Drie wetten worden samengevoegd tot één nieuwe wet. Op zichzelf een lovenswaardig initiatief, onder andere omdat veel ruimtelijke ingrepen onder minimaal twee wetten vallen. De concept-inhoud van de wet is bekend, maar een visie ontbreekt nog. De wet schrijft voor dat de minister een natuurvisie vaststelt, die blijkbaar ontbrak die bij het opstellen van de wet. Een ongelukkig uitgangspunt.

De inzet van de staatssecretaris was altijd om de natuur volledig te blijven beschermen, met de kanttekening dat de financiële middelen hierin beperkend waren. Met het openbaar worden van de nieuwe wet is wel duidelijk geworden dat minder bescherming de inzet is. De bescherming voor veel soorten komt te vervallen, en ingrepen in het landschap worden vooraf minder zorgvuldig gewogen. Daarnaast worden de mogelijkheden voor de jacht verruimd, en de vergoeding voor geleden schade bij boeren is niet meer gegarandeerd. De (wetenschappelijke) onderbouwing van de wet ontbreekt, en het heeft er alle schijn van dat het schrappen van regels doel in zichzelf is. De consequentie van deze werkwijze is wel dat er straks in de praktijk achteraf jurisprudentie zal komen. De uiteindelijke winst op het gebied van de regeldruk kan dan zomaar heel betrekkelijk worden.

Ook het volledig schrappen van de Beschermden Natuurmonumenten is een slecht besluit. Ze leveren een bijdrage aan het behalen van de doelen van Natura 2000, en beschermen elementen die juist herkenbaar zijn voor het Nederlandse publiek. Veel gebieden vallen nog wel binnen de EHS, maar die bescherming

is minder strikt dan onder de Natuurbeschermingswet. Door dit schrappen zijn de gebieden alleen nog beschermd tegen planologische ingrepen.

Daarnaast zien we weinig terug van de strekking van de Boswet. Bos wordt niet meer kwantitatief beschermd. Dat er enige wettelijke ruimte wordt gecreëerd voor situaties waarin bos plaatsmaakt voor andere natuurtypen is een nuttig idee. De aankoop van nieuwe gronden om bosverlies te compenseren is te kostbaar en daarvoor werden in de praktijk al vaak uitzonderingen gemaakt. Maar de inzet op het behoud van bos in Nederland is belangrijk. Bijvoorbeeld, als wordt gekeken naar bebouwing in het bos. Dat kan, maar met een vergaande toename van bebouwing wordt het onderscheid tussen 'bebouwing in het bos' en 'stedelijk groen' zeer diffuus. In zulke situaties biedt handhaving van de Boswet duidelijkheid. Een regeling voor het behoud van de boskwantiteit zou daarom ook in de nieuwe natuurwet een plaats moeten krijgen.

Een definitief oordeel is nog niet mogelijk, omdat het wachten is op aanpassingen naar aanleiding van de onlangs afgeronde consultatieronde. We zijn hoopvol als we kijken naar de constructieve bijdrage die door natuurorganisaties en wetenschappers wordt geleverd, maar somber over de trend die is ingezet.

3. Gebruik

De invloed van de mens op het Nederlandse landschap is onmiskenbaar groot. In bebouwing en infrastructuur, in de landbouw, maar ook in natuurgebieden. Veel natuur van nu is tot stand gekomen door intensief gebruik in het verleden, bijvoorbeeld heidevelden (Dwingelderveld), rietlanden (Wieden/Weerribben) en het Hollands plassengebied. Het behoud van deze cultuurlandschappen vergt intensief beheer, en is dus kostbaar. Het is belangrijk dat er in en aan het landschap verdiend kan worden. Daarom wordt er ingegaan op een aantal gebruiksvormen met een expliciete economische component, vanuit het oogpunt van hun directe relatie tot natuur: economie en ecologie.

3.1 Landbouw

De grootste gebruiker van de groene ruimte is de landbouw. Daarmee is het beeldbepalend voor het Nederlandse landschap. Beleid dat over landschap en natuur gaat is zinloos als daar niet de landbouw bij betrokken wordt.

Op het snijvlak van landbouw en natuur bevindt zich het agrarisch natuurbeheer. Een specifieke vorm van landbouw, een specifieke vorm van natuurbeheer. Dat betekent dat wat hieronder over agrarisch natuurbeheer wordt gesteld, niet van toepassing is op alle landbouw of het ideaalbeeld van natuur. Agrarisch natuurbeheer is een vorm van landgebruik waarbij boeren recht proberen te doen aan beiden, met normaliter de productie van voedsel als hoofdfunctie.

Er zijn verschillende soorten beheer die onder agrarisch natuurbeheer vallen, waarvan de impact op zowel de bedrijfsvoering als de natuur- en landschapswaarden verschilt. Soortenbeheer, randenbeheer en perceelsbeheer zijn vooral gericht op de natuurwaarden: voedselvoorziening, vestiging, voortplanting. Voor een deel leveren zij ook een bijdrage aan de kwaliteit van het landschap. Het beheer van landschapselementen is daar expliciet op gericht.

Het Europese GLB sluit nauw aan bij dit type omgevingsmaatregelen met betrekking tot landbouw en vergroening. Voor de periode 2014-2020 wordt ingezet op ecologische focusgebieden (braaklegging), gewasdiversificatie en het behoud van blijvend grasland. Bij de combinatie landbouw en natuur horen ook productiematregelen die erop zijn gericht de uitstoot van stikstof en broeikasgassen terug te dringen, bijvoorbeeld de raffinage van mest. Ook dat levert een bijdrage aan het kwaliteitsbehoud van de natuur. In het GLB moet deze ruimere interpretatie van 'vergroening' een plaats krijgen. Daardoor kunnen Nederlandse boeren blijven innoveren.

3.1.1 Landbouw en Natuur

Er is een belangrijke rol weggelegd voor agrarisch natuurbeheer in Nederland. Niet omdat boeren per definitie de meest geschikte partij zijn om natuur te beheren (het produceren van voedsel is de hoofddoelstelling in de agrarische sector), maar omdat we van mening zijn dat we boeren nodig hebben bij het beheren van de natuur. Daarbij moet er voor een boer de mogelijkheid zijn om te kiezen voor het beheertype dat bij het bedrijf en de omgeving past, gericht op soorten, percelen en randen of op specifieke landschapselementen.

De ervaringen met agrarisch natuurbeheer zijn wisselend. De effectiviteit ervan wordt verschillend ingeschat en de discussie over het al dan niet slagen van agrarisch natuurbeheer laait regelmatig op (bijvoorbeeld in Dagblad Trouw, september 2011). Daarom past bij agrarisch natuurbeheer geen generieke toepassing. Alleen de grondsoorten bepalen al voor een groot deel in welke mate agrarisch natuurbeheer zinvol is of succesvol kan zijn, en er moet onderscheid worden gemaakt tussen akkerbouw-

en veeteeltbedrijven. Samenwerking binnen de regio is onontbeerlijk om tot een goed resultaat te komen. In het GLB 2014-2020 wordt nu gekozen voor 7% braaklegging. Dat kan nuttig zijn, maar het levert niet per definitie een bijdrage aan de biodiversiteit – dat is sterk regioafhankelijk. Daarom willen we deze 7% niet als algemene regel stellen, en gebieden die bewezen zeer moeizaam een kleine bijdrage aan de biodiversiteit leveren de ruimte geven om andere vergroeningsmaatregelen te nemen. De braaklegging heeft ook alleen effect als de hele regio eraan meedoet. Één agrarisch natuurbedrijf te midden van ‘reguliere’ bedrijven draagt weinig bij aan de biodiversiteit. Echter, als een hele regio meedoet (zéker in de omgeving van een natuurgebied), kunnen natuur en biodiversiteit wel geholpen zijn. Een goede organisatie binnen de groene ruimte is daarom van groot belang.

Een zorgvuldige omgang met de omgeving gaat verder dan alleen natuurbescherming. Ook zorg voor het landschap en waterbeheer spelen een rol. Daarbij volgt de ChristenUnie het project Boeren voor Natuur met interesse. Hoewel de pilots nog moeten worden geëvalueerd, lijken de principes die ten grondslag liggen aan het project op de doelstelling voor boerenbedrijven binnen de EHS. In de beheerplannen van Natura 2000 waarin wordt ingegaan op de activiteiten rondom het gebied, zouden deze projecten gekoppeld kunnen worden opgenomen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende typen boerenbedrijven (van intensief tot natuurgericht) en daarmee kan een zonerings van de landbouw rondom natuurgebieden en steden worden aangebracht. Dit sluit aan bij de zonerings zoals die onder Natura 2000 kan plaatsvinden. Er zijn al betrekkelijk nauwkeurige kaarten uitgewerkt over de wenselijkheid en mogelijkheid van de toepassing van dit concept, en die vragen om nadere bestudering.

In de bijdragen Natuurlijk doen! & Natuurlijk lukt het! wordt duidelijk dat er binnen de koepelorganisatie LTO niet eenzijdig over de verhouding landbouw-natuur wordt gedacht, en dat het stereotype beeld dat natuur en landbouw niet samengaan of samen willen onterecht is. Op veel plaatsen is aantoonbaar sociaal kapitaal opgebouwd tussen landbouw- en natuurorganisaties. Dat is een kostbaar goed en daar moet zorgvuldig mee worden omgegaan. ‘Boeren en natuur’ is niet primair of/of, maar en/en. Vanuit dat besef kan gemeenschappelijk een belangenafweging plaatsvinden.

Bij een extensieve bedrijfsvoering ontstaat ook ruimte voor andere doeleinden. Zorg en ontspanning kunnen dan een plaats krijgen. Tegenover deze diensten die worden geleverd en mogelijke inkomstenderving moet een financiële beloning of compensatie staan: dat kan door middel van subsidies (SNL), maar ook alternatieve financieringsconstructies moeten worden ingezet. Hierop bouwt paragraaf 3.3 verder. Op die manier wordt gebiedsontwikkeling in brede zin gestimuleerd.

3.1.2 Landbouw en Landschap

Het landschap in Nederland is gevormd door de landbouw. Dan gaat het niet alleen om het agrarische platteland, maar ook natuurgebieden, zoals heidevelden, hadden er zonder de landbouw heel anders uitgezien of niet bestaan. Het behoud van cultuurlandschappen is een intensieve bezigheid. Voor de instandhouding van heidevelden is begrazing nog altijd een zeer geschikt middel. De variatie en structuur die de schapen aanbrengen is elementair voor het behoud van de heidenatuur. Schaapskuddes hebben ook een grote landschappelijke waarde. De provincie Gelderland heeft al aangegeven de financiering van een aantal schaapskuddes te verzorgen. Deze provinciale steun zal in het licht van de rijksbegroting op andere plaatsen ook nodig zijn, maar de beschikbare middelen zijn op veel plaatsen

niet toereikend. Zo komt het beheer in de Weerribben zwaar onder druk te staan, nu de steun voor het beheer door de rietsnijders komt te vervallen. Een waardevol en uniek Nederlands natuurgebied, waaraan werkgelegenheid nauw verbonden was, dreigt zo in verval te raken.

Het belang van het landschap als zelfstandige waarde is vastgelegd in de Europese landschapsconventie (Verdrag van Florence, 2000). Dit verdrag verplicht de lidstaten zich in te spannen voor het behoud van het landschap, te werken aan bewustwording bij betrokkenen. De conventie kan gebruikt worden als legitimering bij de inzet voor agrarisch natuurbeheer, omdat maatregelen op dat gebied vaak nauwlettend worden gevolgd door de WTO vanwege het risico op een marktversturende uitwerking. Nu wordt veel van het nationale landschapsbeleid stopgezet. Nationale landschappen en beschermde natuurmonumenten verliezen hun nationale bescherming als zodanig. In deze gebieden staan ook andere dan biodiversiteitswaarden centraal. En die zijn vaak zeer tastbaar en zichtbaar: landschapsgezichten en cultuurlandschapselementen, zoals houtwallen. Ook aan deze conventie moet in Nederland gehoor worden gegeven door landschapsbeleid nauw te betrekken bij natuurbeleid. Zo vormen landbouw en natuur de pijlers van onder de koepel 'landschap'.

Veel bedrijven willen aan de slag met het landschap. Boeren kunnen een grote bijdrage leveren aan de kwaliteit van het landschap op het agrarische platteland. De weidegang van koeien is daarin belangrijk. Gelukkig heeft de markt hier ook aandacht voor, getuige de weidepremie die FrieslandCampina beschikbaar stelt, maar dat alleen is niet voldoende. Inzet van GLB-middelen is gerechtvaardigd onder

de noemer plattelandsontwikkeling (pijler 2). Zo wordt de inzet voor maatschappelijke diensten beloofd. Boeren hebben ook mogelijkheden om delen van hun terrein beschikbaar te stellen voor recreatie. Dat kan door ruimte vrij te maken voor een toeristisch informatiepunt, maar ook door de aanleg van wandelpaden (bijvoorbeeld 'klompenpaden'). Zo draagt het landschap bij aan ontspanning voor mensen, en is het landschap als geheel interessant voor recreatie, en niet alleen de natuurgebieden. Deze brede benadering van het landschap wordt ondersteund en is ook terug te vinden in het Landschapsmanifest (2005) en het manifest 'Natuur, Landschap en Economie in een vitaal platteland' (2010). Die verdienen dan ook inzet en navolging. De bereidheid is er, maar de partijen wijzen de nationale overheid wel op haar verantwoordelijkheid: er moet worden voldaan aan de internationale verplichtingen, de EHS moet worden afgerond, en openbaar groen rond de stad en de nationale landschappen moeten worden gerealiseerd. Daarnaast moeten er duidelijke beleidskaders en wetgeving zijn om alles te stroomlijnen. Tenslotte zijn ook voldoende financiële middelen onontbeerlijk. Aan deze hele lijst van verantwoordelijkheden wordt momenteel gemorrelt en de overheid schiet tekort. De regering moet inzien dat de actoren die betrokken zijn bij de plattelandsinrichting niet geholpen zijn met de huidige inzet.

3.2 Recreatie en toegang

Veel mensen brengen tijd door in de natuur voor ontspanning. Veel onderzoeken wijzen op het nut van rust in de natuur voor mensen. Op die manier draagt natuur ook bij aan de gezondheid van mensen. Daarnaast zijn er veel bedrijven actief in Nederland die zich bezighouden met recreatie of daarvan afhankelijk zijn. Horecagelegenheden en andere verblijfsrecreatie, verhuurbedrijven en vele anderen. Over de manier waarop deze bedrijven bij kunnen dragen aan het behoud en beheer van landschap en natuur, wordt in paragraaf 3.3 ingegaan. Hier wordt de relatie van recreatie en natuur onder de loep genomen.

Naast de ontspanning biedt het directe contact van mensen en natuur ook een goede gelegenheid voor de ontwikkeling van kennis over de natuur. En dat is belangrijk, omdat mensen die weten wát er te beschermen valt, eerder bereid zijn om zich in te zetten voor de natuurbescherming. Er liggen volop mogelijkheden en kansen, juist voor terreinbeheerders: directe voorlichting door middel van informatiepanelen, rondleidingen, social media en andere activiteiten. Ook scholen kunnen bijdragen aan natuureducatie, via bijvoorbeeld de biologie-, aardrijkskunde- en natuurkundelessen. Het belangrijkste is dat mensen in aanraking komen met de natuur. Dat kon in de buurt dankzij het project 'Recreatie om de Stad'. Dat de rijksbijdrage aan dit project nu wordt gestopt, is in dit licht dan ook een zorgelijke ontwikkeling.

Mogelijkheden om te recreëren zijn ook een bron van draagvlak voor natuur. Natuur waarin niets mag leidt al snel tot weerstand. Zolang de natuur geen schade toegebracht wordt, moeten er dus mogelijkheden zijn voor mensen om toegang te krijgen tot natuurgebieden. Een goed wandelpadennetwerk biedt immers ook de mogelijkheid om kwetsbare natuurgebieden te ontzien en sterke, bijzondere gebieden toegankelijk te maken. Echter, de bezuinigingen zorgen wel voor problemen. Een geldtekort bij natuurbeheerders dwingt hen om te zoeken naar alternatieve financieringsbronnen. Dat kan, maar de rekening voor toegang tot een natuurgebied kan niet volgens het 'gebruiker betaalt'-principe worden voldaan. Toegang tot natuur is een publieke basisvoorziening, en in principe gratis. Enige creativiteit is noodzakelijk om nieuwe financiële bronnen aan te boren. Zo kan voor specifieke activiteiten, bijvoorbeeld

mountainbiketochten, paardensportevenementen of GPS-tochten, de mogelijkheid worden onderzocht naar een soort vergunningen waarvan de opbrengst ten goede komt aan het in stand houden van het beheer. Ook kan er bijvoorbeeld parkeergeld worden gevraagd, net als bij de stranden. De bezuinigingen kunnen ook een ander (ongewenst) effect hebben, namelijk, dat natuurbeheerders zich genoodzaakt zien het voorzieningenniveau (bijvoorbeeld wandelpaden) terug te brengen, omdat er niet voldaan kan worden aan de verantwoordelijkheid voor veilige paden en bijbehorende aansprakelijkheid. Zodra de veiligheid van bezoekers op de paden niet kan worden gegarandeerd en er geen geld is voor onderhoud aan bomen en paden, is dat geen ondenkbaar scenario. Daarom moet er geld beschikbaar zijn voor deze basisvoorzieningen.

De toeristenbelasting is een mogelijkheid om een financiële bijdrage te leveren aan het onderhoud van de natuur en het landschap. Dan moet wel worden vastgelegd dat de opbrengsten van die belasting ten goede komen aan de diensten waar de toeristen gebruik van maken. Per gemeente zal de bestemming verschillen (stedelijk tegenover landelijk gebied). Maar op deze manier wordt de toeristenbelasting een doelbelasting, en kunnen de recreanten direct bijdragen aan het behoud van landschap en natuur.

3.3 Financieringsbronnen

De bezuinigingen op natuur zijn disproportioneel. Dat betekent niet dat er tijdens een bezuinigingsronde als deze in het geheel niet op natuur bezuinigd zou mogen worden. De natuursector kan deze tijd doorkomen door het stellen van prioriteiten in combinatie met het zoeken naar alternatieve financieringsbronnen en waar mogelijk efficiëntieslagen. Vanuit bijvoorbeeld de Vereniging Natuurmonumenten ligt er al een nuttige bijdrage aan de prioriteitsstelling. Echter, de snelheid waarmee, de omvang van en de druk waaronder deze omslag moet plaatsvinden staat niet in verhouding tot de mogelijkheden.

3.3.1 Bedrijfsleven

Samenwerking met het bedrijfsleven is een van de mogelijkheden om het financieringsgat op te vullen. Die samenwerking kan op verschillende manier vorm krijgen. En dat gebeurt ook al. Meerdere bedrijven gaan aan de slag in de natuur tijdens bijvoorbeeld bedrijfsuitjes. En er zijn veel voorbeelden te noemen van bedrijven die (eenmalig) financieel aan een project bijdragen. Zo kunnen speciale wensen van natuurbeheerders mogelijk worden gemaakt.

Maar met de geplande bezuinigingen is dat onvoldoende. Het accent zal komen te liggen op het beheer van bestaande natuur. Dat betekent dat de nadruk ligt op langdurige investeringen met minder in het oog springende resultaten. Daarom moet breder worden gekeken dan alleen naar directe betalingen voor speciale projecten in ruil voor 'groene' naamsbekendheid en promotie.

De economische waarde van natuur is moeilijk vast te stellen. Toch wordt er door de natuur wel degelijk meerwaarde gecreëerd voor de nabije omgeving. De huizenprijzen in de buurt van natuurgebieden zijn hoger, het vestigingsklimaat voor bepaalde bedrijven is gunstig en een groot aantal bedrijven is direct van de natuur afhankelijk, bijvoorbeeld bedrijven uit de recreatieve sector. Een deel van deze natuur-afhankelijke meerwaarde kan ook terugvloeien naar de natuur. Dat vergt nog het nodige onderzoek, aangezien er vaak veel factoren in het spel zijn bij het tot stand komen van prijs en waarde.

De Taskforce Financiering Landschap heeft in het rapport 'Landschap verdient beter' een goede aanzet

gegeven. Inmiddels liggen er meerdere manifesten, intentieverklaringen, onderzoeken en handleidingen die naar de gebiedsbrede mogelijkheden kijken voor een goede samenwerking van landschap, natuur en economie, voornamelijk op regionale schaal. Adviesbureau Berenschot heeft een inventarisatie gemaakt van de initiatieven, en concludeert dat deze samenwerking op verschillende niveaus kan plaatsvinden. Allereerst direct in de praktijk. Hierbij kan worden gedacht aan een integrale aanpak van ontwikkelingen met betrekking tot bouwprojecten, door daar direct de groene diensten (landschap en natuur) bij te betrekken. Of andersom, door in grotere projecten ten behoeve van de natuur ook te zoeken naar mogelijkheden om dit gelijk op te laten gaan met andere projectontwikkeling. Door deze manier van verevening draagt verstedelijking in financiële zin bij aan groene projecten. Ook het combineren van functies, bijvoorbeeld zorgboerderijen, behoort tot de mogelijkheden. Daarnaast zijn er inmiddels positieve ervaringen met landschapsveilingen en andere projecten waarbij particulieren financiële ondersteuning verlenen aan een specifiek project. Een deel van de activiteiten op dit niveau hebben geen direct overheidsbemoeienis nodig, al kan een deel van deze activiteiten wel worden versterkt door publiek-private samenwerking. Daarop doelt het tweede cluster, op het niveau van de randvoorwaarden. Dit gaat dan met name over het beleid en regelgeving. Hier speelt de (decentrale) overheid een grote rol. Veel projecten worden betaald uit regionale fondsen, waaraan veel partijen uit de regio bijdrage leveren. Vaak wordt er door diverse partijen samengewerkt, en wordt zo mogelijk het beheer overgedragen op de lokale partijen en bevolking, hiervoor zijn verschillende werkwijzen in omloop. De overheid speelt een voortrekkersrol in de co-financiering van regionale projecten. Betrokkenheid van de overheid is essentieel om een project van de grond te krijgen, en voor bedrijven vaak het symbool van zekerheid over de voortgang van het project. Ook hierin moet de overheid zich een betrouwbare partner betonen.

3.3.2 Ecosysteemdiensten

De natuur en biodiversiteit bieden veel diensten aan, waarvoor geen markt of prijs is. Daarbij kan worden gedacht aan de zuivering van water en lucht, of de nutriëntenkringloop. De toenemende druk op natuur leidt tot een verlies van biodiversiteit en daarmee tot een verlies van deze ecosysteemdiensten, terwijl deze wel noodzakelijk zijn voor het goed functioneren van de economie. Daarom is het belangrijk dat

het verlies van deze diensten duidelijk in kaart wordt gebracht in relatie tot de ontwikkeling van de economie. Daarmee is het mogelijk ze als kosten op te voeren binnen nieuwe projecten. De opbrengsten kunnen dan worden ingezet om de verliezen te compenseren. Dit is een uitwerking van het 'gebruiker betaalt'-principe. Deze opbrengsten worden weer ingezet om te betalen voor ecosysteemdiensten. Zo kunnen terreinbeheerders en ondernemers die zich inzetten voor het behoud van ecosysteemdiensten worden gecompenseerd voor mogelijke inkomstenderving. Deze ontwikkeling is gaande en verdient de volledige ondersteuning en waar nodig de opzet van programma's vanuit de overheid. Wanneer zich een goed functionerende markt ontwikkelt, kan de overheid zich meer een regulerende rol toemeten.

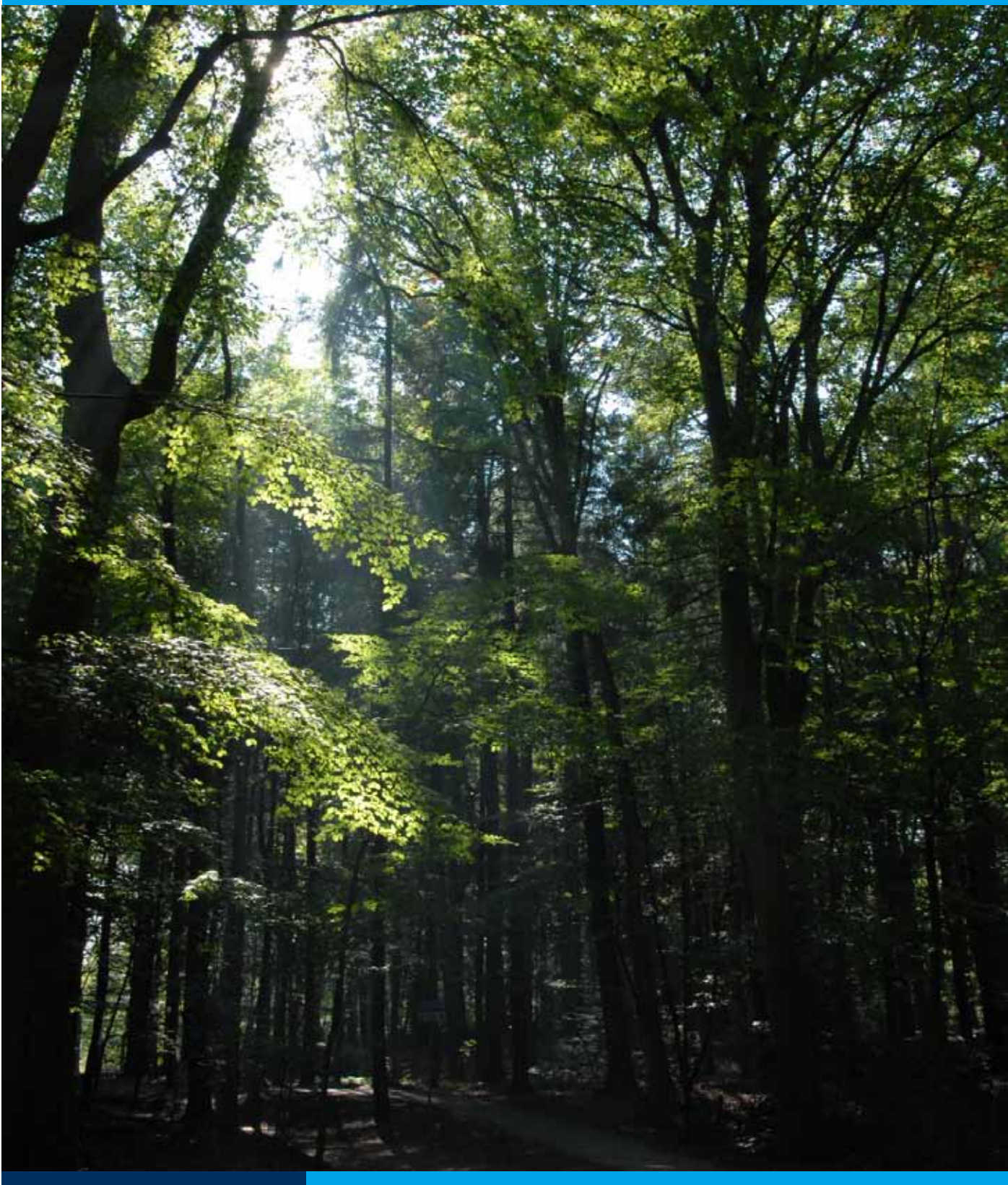
3.3.3 Houtproductie

Bos neemt binnen de natuur een aparte positie in. Dat komt onder andere omdat het een directe productiefunctie heeft, waar wel een markt voor bestaat: hout. In Nederland wordt jaarlijks ongeveer 1 miljoen m³ hout geoogst, tegenover een gebruik van ongeveer 12 miljoen m³. Van de hoeveelheid hout die er elk jaar bijgroeit in 1 jaar, wordt ongeveer 55-60% geoogst. Dat betekent dat de houtvoorraad jaarlijks fors toeneemt en ook dat een toename van de houtkap niet direct betekent dat het bos niet duurzaam wordt beheerd. Naast het reguliere gebruik van hout in bijvoorbeeld de bouw, is er ook een wereld te winnen op het gebied van energieopwekking uit biomassa. Een bijkomend voordeel van het gebruik van hout is dat CO₂-neutraal is en deel uitmaakt van een korte koolstofkringloop. Bij de verwerking van hout wordt geen 'nieuwe' koolstof aan het milieu toegevoegd. Daarom kan er met een gerust hart meer hout (75% van de lopende bijgroei) worden geoogst in Nederland.

Nu is het nog zo dat bouseigenaren die subsidie uit de SNL ontvangen van het Rijk, daarop gekort worden als ze meer hout produceren. Effectief betekent dat, dat als de opbrengsten uit hout toenemen de inkomsten van de bouseigenaar niet toenemen. Daarmee is de prikkel afwezig om meer hout te produceren: het kost meer moeite en levert netto niets op. Daarnaast spelen er vragen rondom de productie van hout door Staatsbosbeheer. Die zou een marktverstoring effect hebben. Op de achtergrond speelt nog het jaarlijkse negatieve bedrijfsresultaat van de houtsector: de houtprijs ligt lager dan de kosten die aan het beheer en de oogst verbonden zijn. Het is daarom nodig de situatie rondom houtproductie in Nederland te herzien.

De overheid streeft naar 50% gecertificeerd hout op de Nederlandse markt in 2011. Gezien de stijging van deze hoeveelheid in de periode 2005-2008 (13%-34%) lijkt dat haalbaar. Die ontwikkeling is goed en moet worden doorgezet. Het is ons streven om eind 2015 100% gecertificeerd te hebben, zowel Nederlands gebruik als Nederlandse productie. Grote bouseigenaren kunnen hier zelfstandig aan werken, kleinere terreinbeheerders kunnen zich aansluiten bij organisaties die groepslicenties aanbieden. Nu de Nederlandse overheid alleen nog maar gecertificeerd hout gebruikt, moet ook het bedrijfsleven en particulieren volgen. Daarnaast moeten de mogelijkheden van certificering met betrekking tot de import die is gericht op doorvoer worden onderzocht.

Het kappen van bomen levert nogal eens maatschappelijke weerstand op, zeker als dit op grote schaal gebeurt. Toch is het kappen van hout op zichzelf geen reden tot zorg. Daarom is het van belang dat de houtsector een transparante sector wordt, waarvan mensen weten wat er gebeurt en waarom. Dit is de verantwoordelijkheid van de sector zelf.

4. Toekomst

De decentralisatie van het natuurbeleid is voor de ChristenUnie op zichzelf geen probleem. De vraag bij de situatie is echter wel: wie is nog waarvoor verantwoordelijk en op welk moment. Binnen de Europese Unie worden regio's krachtiger, en dat gaat op sommige terreinen gepaard met een terugtrekkende nationale overheid. Zoals het er nu uitziet, wordt de EHS eerst door de nationale overheid herijkt (verkleind), waarna de provincies er verder aan moeten werken. Het lijkt ons nodig dat de provincies hierin, in gemeenschappelijk overleg, een belangrijke stem krijgen. Zeker nu deze herijking niet duidelijk is, is het moeilijk om de consequenties van het onderhandelingsakkoord te overzien.

Terug naar de regio's dus. Daarvoor is wel een sterke regie en benodigde financiering nodig door de nationale overheid. Zo kan het werken aan de Europese doelstellingen van Natura 2000 worden gecoördineerd en effectief worden uitgevoerd.

Decentralisatie biedt kansen. Er kan maatwerk worden geleverd. Een gebiedsgerichte aanpak biedt mogelijkheden om integraal met het landschap bezig te zijn. Dat wil zeggen dat er op regionaal niveau plannen worden gemaakt voor een totaalpakket aan activiteiten en bestemmingen: natuur, ondernemerschap (bijvoorbeeld landbouw & recreatie), en andere doeleinden. Dat betekent een integrale aanpak en het doorlopen van gebiedsprocessen: alle gebruikers en belanghebbenden worden bij de inrichting van een gebied betrokken. Ook de bestaande beleid en richtlijnen kunnen zo een plaats krijgen, bijvoorbeeld de Europese Kaderrichtlijn Water en het project Ruimte voor de Rivier. Overigens onderscheiden we nadrukkelijk 'integraal' en 'integratie'. In sommige gebieden kunnen de gebruiksvormen zo tegenstrijdig uitwerken, dat diversificatie nodig is. Daarvoor kan zoning van de regio's worden ingezet: rondom Natura 2000 gebieden, waarin op veel plaatsen kan worden gerecreëerd, ligt dan de 'schil' van de EHS. Daarin is agrarisch natuurbeheer mogelijk. Deze gebiedsgerichte benadering is al op meerdere plaatsen succesvol gebleken, bijvoorbeeld in Nationaal Landschap Hoeksche Waard. Wat dit betreft is het spijtig dat er zo wordt bezuinigd op de Dienst Landelijk Gebied. De kennis en expertise die hier aanwezig is met betrekking tot het landelijk gebied en gebiedsplannen wordt nu veel moeilijker toegankelijk of gaat verloren. De provinciale en nationale overheid dragen in overleg verantwoordelijkheid voor de regio- en provinciegrensoverschrijdende thema's. Waar mogelijk maken deze grensoverschrijdende onderwerpen wel deel uit van de gebiedsplannen. Zo kan worden voorkomen dat gemaakte afspraken met regelmaat terug naar de tekentafel moeten.

De financiering zal op hierop moeten worden aangepast. De Taskforce Financiering Landschap Nederland heeft in het rapport 'Landschap verdient beter' al een voorzet gegeven. In de regio's worden gebiedsfondsen opgezet, die worden gevuld door de overheid, het bedrijfsleven, en andere gebruikers van natuur en landschap. Vanuit de overheid bestaat deze bijdrage uit een directe betaling, en bijvoorbeeld een bijdrage uit de opbrengsten van de toeristenbelasting. Vanuit het bedrijfsleven leveren vooral die bedrijven een bijdrage, die afhankelijk zijn van de natuur en het landschap. Ook kan worden gedacht aan compensatiegelden voor (infrastructurele) projecten. Het fonds wordt gebruikt als co-financierder van werkzaamheden ten behoeve van landschap en natuur. De boeren en natuurbeheerders leveren een inspanning, en op deze manier wordt daar door de hele regio aan bijgedragen. Door de instelling van een dergelijk fonds, worden bijdragen en resultaten zichtbaar aan elkaar gekoppeld. Het biedt voor alle betrokkenen een kans om bij te dragen aan en te profiteren van een kwalitatief hoogwaardig landschap.

Deze gebiedsbenadering moet op korte termijn worden opgepakt, en daarom is het nodig dat er vaart wordt gemaakt met de uitvoering van Natura 2000. Het opstellen van de beheerplannen biedt een aanknopingspunt om de gebiedsprocessen in gang te zetten. Daarbij is het minimum niet de inzet. Door nu een stapje harder te lopen, kan de natuur uiteindelijk veel sterker worden. En daarmee wordt de ruimte voor economische activiteiten, zoals die onder andere binnen de PAS wordt vastgesteld, aanzienlijk vergroot. Met andere woorden, de inzet op het minimum houdt de ontwikkelingsruimte kunstmatig klein. Verbindingen en samenhang bieden op de lange termijn de grootste mogelijkheden voor economie en ecologie.

Fractie ChristenUnie Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

T : 070-3183057
F : 070-3183936
christenUnie@tweedekamer.nl